

Особливості моніторингу сформованості іншомовної компетенції в студентів університету

Проблема дослідження різних аспектів педагогічного моніторингу актуальна й вчасна на сучасному етапі розвитку та реформування вищої школи. У статті наголошено роль вивчення студентами університету іноземної мови як чинника формування їхньої іншомовної компетенції та проаналізовано особливості її моніторингу.

Ключові слова: моніторинг, педагогічний моніторинг, вивчення іноземної мови, іншомовна компетенція, комунікативна компетентність.

Постановка наукової проблеми та її значення. Проблема якості вищої освіти загальнодержавна, регіональна й локальна для кожного вищого навчального закладу. Актуалізується ця проблема на сучасному етапі побудови українського суспільства, коли важливим у професійному становленні майбутнього висококваліфікованого конкурентоспроможного фахівця є розвиток його комунікативної компетентності. Конструктивне розв'язання цього питання зумовлює потребу опрацювання та впровадження стратегії і тактики діяльності педагогічних колективів щодо забезпечення прогнозування якості організації навчально-виховного процесу; розроблення та впровадження системи моніторингу фахової підготовки майбутніх спеціалістів у навчальних закладах і передбачення в ньому мобілізації зусиль педагогів та студентів на його реалізацію; визначення показників, критеріїв і методики оцінювання, спостереження, корекції, аналізу й узагальнення результатів, управління навчально-виховним процесом та підвищення рівня професійної підготовки загалом і формування іншомовної компетенції студентської молоді зокрема.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Аналіз досліджуваної проблеми свідчить про те, що є вже чималий доробок у її розв'язанні. Так, очевидно, що саме поняття *моніторинг* застосовується в різних сферах, розкриваючи специфіку об'єкта наукового дослідження, і характеризується діагностично-контролюючою спрямованістю.

Ми зробили також висновок про те, що поняття *моніторинг* співвідноситься з такими поняттями, як діагностика, експертиза, практичне дослідження, експеримент, контроль [5], оцінювання [1]. Так, Н. Байдацька, О. Абдулліна, Т. Борова, визначаючи поняття *моніторинг*, називають цей процес лонгітудною діагностикою. Діагностика, крім традиційних контролю, перевірки, оцінювання знань і умінь, уключає їх аналіз, виявлення динаміки, тенденцій, прогнозування подальшого розвитку результатів навчальної діяльності. Зазначені вище фактори розкривають відмінність діагностики від процесу перевірки результатів навчання. Останнє є констатацією наслідків навчально-пізнавальної діяльності вихованців без пояснення їх походження [1]. Спільність моніторингу й діагностики вбачаємо в тому, що обидва процеси пояснюють походження результатів навчання, а не лише констатують їх.

У психолого-педагогічній і соціологічній літературі моніторинг трактують як ширше поняття, ніж поняття експертизи. Експертиза має механізми для глибшого й докладнішого аналізу об'єкта дослідження. Однак у системи моніторингу та експертизи, хоч і неоднаковою мірою, уходять такі важливі елементи, як збір інформації методами діагностики та вимірювання, її аналіз, оцінювання та експертні висновки; одні й ті ж суб'єкти можуть проводити моніторинг та експертизу; подібні також і процедурні елементи.

Відмінності між моніторингом та експертизою можемо відстежити в трактуваннях самих понять. Так, моніторинг, за визначенням Г. Єльнікової, тлумачать як комплекс процедур щодо спостереження, поточного оцінювання перетворень керованого об'єкта та спрямування цих перетворень на досягнення заданих параметрів розвитку об'єкта, експертизу – як розгляд, дослідження будь-яких справ, якогось питання задля правильного висновку, об'єктивної оцінки відповідного явища [7]. Тобто найбільш характерна риса моніторингу – синхронність процесів спостереження і вимірювання, систематичне збирання фактів упродовж певного проміжку часу. Педагогічна експертиза аналізує та оцінює функціональну ефективність структурних елементів навчального закладу у фіксованому часовому розрізі.

Отже, освітній моніторинг і педагогічна експертиза – взаємопов'язані управлінські технології оцінювання та контролю. Результати моніторингових досліджень можуть бути основою для

експертних висновків, а дані експертизи – стати приводом для початку моніторингових досліджень [6].

Глибоку порівняльну характеристику понять *моніторинг* і *контроль* здійснено в дослідженні З. Рябової [9]. Такий порівняльний аналіз дав змогу стверджувати: якщо основним завданням моніторингу є коригування і прогнозування розвитку об'єкта, то для контролю – це діагностика та надання інформації про стан об'єкта. Відтак контроль полягає в одноразовій фіксації стану об'єкта в спеціально виділений для цього час, а діагностика й постійне надання інформації про стан об'єкта в будь-який момент часу – це прерогатива моніторингу. Отже, завданням моніторингу – надання інформації про стан об'єкта в будь-який час, а контроль забезпечує отримання інформації одноразово. Моніторинг характеризується безперервністю, контроль – дискретністю. Відтак можемо констатувати: моніторинг – багатогранний процес, до складу якого невід'ємно входить контроль.

Висловлене вище доводить близьку спорідненість окреслених понять діагностики, експертизи, контролю, оцінювання, практичного дослідження та експерименту. Водночас О. Майоров, І. Підласий дійшли висновку, що моніторинг – це форма пізнавальної діяльності, яка більш наближена до емпіричного дослідження, але не є емпіричним дослідженням, оскільки воно завжди здійснюється задля підтвердження або спростування гіпотез, що не властиве моніторингу [8].

Аналіз психолого-педагогічної та соціологічної літератури засвідчує, що вчені досліджують різні аспекти організації та проведення моніторингу якості знань учнів загальноосвітніх шкіл і студентів ВНЗ, педагогічні умови моніторингу організації виховної роботи у вищій школі тощо.

Мета статті – визначити особливості моніторингу сформованості іншомовної компетенції у студентів університету.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Основні положення Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту» декларують твердження про те, що процес становлення особистості майбутнього спеціаліста відбувається завдяки формуванню його комунікативної компетентності загалом й іншомовної зокрема, що певною мірою задовольняється в процесі вивчення студентами у вищому навчальному закладі іноземної мови.

Під час дослідження ми з'ясували, що вивчення іноземної мови – дієвий чинник формування комунікативної компетентності особистості студента, якщо в університеті створюються оптимальні умови для максимального розвитку кожним студентом його потенційних можливостей, комунікативних умінь й атмосфери творчості. Однак, як переконливо свідчить практична діяльність ВНЗ, лише незначна частина майбутніх спеціалістів володіє високим рівнем культури спілкування та міжособистісної взаємодії, має здатність до конструктивного налагодження контактів; переважна більшість із них схильна до репродуктивної безініціативної діяльності, їм властива пасивність і байдужість у прагненнях до самовдосконалення. Усе це логічно негативно відображається на їхніх досягненнях під час професійної діяльності та на життєвому самовизначенні (І. Бех, Л. Божович).

Конструктивна для нашого дослідження думка М. Скуратівської стосовно того, що метою вивчення іноземної мови у вищому навчальному закладі сьогодні є оволодіння студентами комунікативними компетенціями, які дають змогу успішно реалізувати їх знання, уміння, навички для розв'язання конкретних комунікативних завдань у реальних життєвих ситуаціях. Саме іноземна мова – засіб комунікації, спілкування з представниками інших націй [10].

Продовжуючи цю думку, К. Галацин зазначає, що навчання англійської мови у вищій школі зорієнтоване на розвиток особистості студента, котрий є суб'єктом навчально-виховного процесу, який може бути успішно реалізований лише за активної участі студентів у суб'єкт-суб'єктній взаємодії «викладач–студент», що, власне, і передбачає набуття студентами відповідного досвіду комунікативної поведінки та діяльності [3].

У цьому контексті актуальне дослідження реального рівня сформованості іншомовної компетенції студентів університету, його аналіз і обґрунтування реальних шляхів оптимізації процесу формування іншомовної компетенції майбутніх фахівців під час вивчення ними іноземної мови. Саме тому ми й зупинились на дослідженні проблеми педагогічного моніторингу сформованості іншомовної компетенції студентів університету.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає підстави стверджувати, що моніторинг педагогічна наука трактує як систему організації збирання, збереження, опрацювання й подальшого поширення інформації про функціонування певної педагогічної системи, що дає змогу

не лише забезпечити безперервне стеження за її станом та змінами, а й спрогнозувати подальший розвиток цієї системи (О. Белкін, М. Бершадський, В. Гузєєв, С. Кузенкова, Д. Матрос, Н. Мельникова, Д. Полев та ін.); вимірювання і оцінювання результатів освіти, які дають змогу об'єктивно й достовірно проаналізувати перебіг педагогічного процесу та його результати (М. Грабарь, Г. Єльнікова); система контрольних і діагностичних заходів, які забезпечують контроль динаміки засвоєння школярами освітнього матеріалу та коригування цього процесу (В. Кальней, С. Шишов); діагностика стану процесу освіти (О. Абдуліна, В. Андрєєв, Т. Стефановська та ін.); контроль якості навчального процесу (В. Міжеріков, З. Рябова та ін.); регулярне, спеціально організоване систематичне спостереження в динаміці, оцінювання та прогнозування стану навчального процесу задля отримання потрібної інформації для його коригування й розвитку (Н. Байдацька, Г. Коджаспірова, Ю. Коджаспіров, Л. Куликова, О. Пульбере, О. Сергєєва) та ін.

Мета моніторингових досліджень, як свідчить аналіз соціологічної та психолого-педагогічної літератури, – виявлення відповідності бажаному результату. Важливе не стільки виявлення і збіг результату з еталоном, скільки прогнозування подальшого розвитку об'єкта задля попередження небажаних результатів.

З огляду на це, конструктивна для цього дослідження структурна схема моніторингу Л. Якименко, у якій кожен елемент – це аспект поняття в межах педагогічної системи [2].

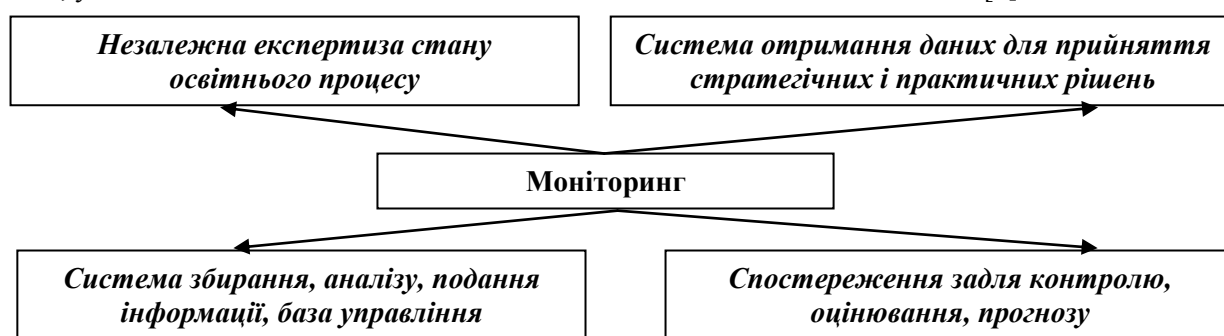

Рис. 1. Сутність моніторингу (за Л. Якименко)

У цьому дослідженні керуємось також міркуваннями А. Денисенко, яка наголошує, що такі поняття, як «освітній моніторинг» і «педагогічний моніторинг», які в літературі часто ототожнюють або підміняють один одним, потрібно розмежовувати. На думку вченої, освітній моніторинг проводиться стосовно процесів, які відбуваються в системі освіти; педагогічний – стосується безпосередньо різних сторін педагогічного процесу, у тому числі й вивчення іноземної мови як чинника формування іншомовної компетенції майбутнього фахівця [5, с. 56].

Під час дослідження ми також визначили такі ознаки педагогічного моніторингу: систематичність спостережень, превентивний характер, установлення відповідності досліджуваного об'єкта певним нормам, стандартам, вимогам, неперервність, динамічна циклічність, реагування на певні зміни.

Ураховуючи той факт, що, по-перше, вивчення навчального предмета – іноземної мови – у вищій школі специфічне, оскільки провідним компонентом змісту навчання іноземної мови є не основи наук, а способи діяльності, тобто навчання різних видів мовленнєвої діяльності: говоріння, аудіювання, читання, письма, та, по-друге, студента трактуємо як активний суб'єкт навчальної діяльності, а процес опанування іншомовними знаннями як цілісну навчально-пізнавальну й виховну діяльність із формування комунікативної поведінки, її об'єкт – весь спектр міжособистісної взаємодії, ми визначили дві важливі властивості, характерні моніторингу сформованості іншомовної компетенції студентів:

1) інформація, отримана під час моніторингу, об'єктивно відображає реальний стан викладання іноземної мови у вищому навчальному закладі, що дасть змогу реального пошуку нових змісту, форм і методів викладання іноземної мови; а також підпорядковується конкретній загальній меті організації та управління навчально-виховним процесом у ВНЗ;

2) складність системи моніторингу пов'язана з великою кількістю її елементів, відкритістю, характером взаємодії суб'єктів моніторингу, що важко формалізувати [9].

А отже, обґрунтовуючи систему моніторингу сформованості іншомовної компетенції студентів університету, ми ставили завдання створити модель об'єкта оцінювання – певного стандарту – модельного подання ідеалу об'єкта, в якому зібрані всі унормовані вимоги до його цілей, завдань, структури, діяльності, продуктів цієї діяльності тощо [4].

У цьому дослідженні такий стандарт – вивчення іноземної мови як навчальної дисципліни у вищому навчальному закладі з чітко визначеними метою (цілепокладання); складовими елементами, а саме: змістом, методами, засобами, формами, принципами, які взаємозв'язані між собою і взаємозумовлені; суб'єктами з різними типами відносин між ними; сприятливим розвивальним середовищем, створеним суб'єктами; управлінням, що забезпечує інтеграцію всіх компонентів у цілісність.

Під час проведення моніторингу сформованості іншомовної компетенції студентів університету потрібно також враховувати, що цей процес – складний і вимагає обов'язкового врахування і зовнішніх, і внутрішніх його факторів. Однак лише моніторинг дасть змогу відстежити ефективність вивчення іноземної мови у вищій школі, виділити фактори впливу на результати, довести залежність результату навчальної роботи від ефективності її організації та компетентності її суб'єктів, а також дослідити динаміку в особистісному зростанні і студентів, і викладачів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проблема дослідження моніторингу як спеціально організованого й систематичного спостереження, збір, збереження, опрацювання й подальше поширення інформації за станом певних об'єктів, явищ, процесів для їх оцінювання, контролю та прогнозування розвитку надзвичайно актуальна і складна. Педагогічний моніторинг – сукупність методів збору, аналізу, інтерпретації, репрезентації та впровадження інноваційних методик і технологій у навчально-виховний процес освітнього закладу на основі врахування потенціалу зовнішнього та внутрішнього соціально-педагогічного середовища задля оптимізації педагогічного процесу.

Під час дослідження встановлено, що сутність педагогічного моніторингу складає інформаційне дослідження, процес, тобто створення умов для планування та прийняття управлінських рішень, а результатом є технологічне оцінювання поточного стану об'єкта управління, його регуляція та прогнозування подальшого розвитку. У контексті цього дослідження сутність моніторингу полягає у визначенні реального рівня сформованості іншомовної компетенції студентів під час вивчення ними іноземної мови у вищому навчальному закладі, її відповідності результату навчальної роботи – становлення професійно освіченої, творчої, комунікативної особистості майбутнього фахівця, здатного до самовдосконалення та саморозвитку.

В основі моніторингу лежить педагогічна інформація, яка відображає його діяльнісну сутність. Отже, моніторинг сформованості іншомовної компетенції в студентів університету визначаємо як процес постійного науково обґрунтованого, діагностико-прогностичного спостереження та самоспостереження за станом, розвитком вивчення студентами іноземної мови у вищому навчальному закладі для оптимального вибору навчальних цілей, завдань і засобів їх розв'язання задля досягнення ефективного результату.

Подальшого науково-практичного дослідження потребує визначення алгоритму моніторингового дослідження, вибір форм і методів його проведення, формування моніторингової компетентності викладачів і студентів університету.

Джерела та література

1. Байдацька Н. М. Параметри, показники й рівні ефективності моніторингу якості навчальних досягнень студентів / Н. М. Байдацька // Освіта Донбасу. – 2006. – № 3/4. – С. 18–23.
2. Богачик Т. С. Сучасні технології освітнього моніторингу / Т. С. Богачик, Л. В. Якименко, З. В. Волошин // Управління школою. – 2009. – № 5 (233). – С. 11–15.
3. Галацин К. О. Особливості формування комунікативної культури студентів вищих технічних навчальних закладів / К. О. Галацин // Наук. вісн. ВНУ ім. Лесі Українки. – 2012. – № 8 (233). – С. 54–58.
4. Горішній З. Сформувані потреби активної діяльності. Прогнозування ефективності навчально-виховного процесу / З. Горішній // Управління освітою. – 2007. – № 3. – С. 14–21.
5. Денисенко А. О. Організація моніторингу виховної системи вищих педагогічних навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Денисенко Анжела Олегівна ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2008. – 220 с.
6. Дурманенко О. Л. Критерії та показники визначення рівня моніторингу організації виховної роботи у вищому навчальному закладі / О. Л. Дурманенко // Наук. пр. Вищого навч. закладу «Донецький національний технічний університет». – 2013. – № 2 (14). – С. 158–163.
7. Сльникова, Г. В. Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні : монографія / Г. В. Сльникова. – К. : ДАККО, 1999. – 303 с.
8. Майоров А. Н. Мониторинг в образовании / А. Н. Майоров. – 3-е изд., испр. и доп. – М. : Интеллект-Центр, 2005. – 424 с.

9. Рябова З. Моніторинг розвитку навчальної діяльності учнів / З. Рябова // Директор школи. – 2005. – № 45. – С. 8.
10. Скуратівська М. О. Проектна робота з використанням ресурсів Інтернет на заняттях з німецької мови / М. О. Скуратівська // Філологія та методологія викладання : наук.-метод. вісн. – К. : Ун-т економіки та права «КРОК», 2013. – С. 56–68.

Панченко Вікторія. Особенности мониторинга сформированности иноязычной компетенции у студентов университета. Проблема исследования различных аспектов педагогического мониторинга является актуальной и своевременной на современном этапе развития и реформирования высшей школы. Целью статьи является определение специфики мониторинга сформированности иноязычной компетенции и его анализ. В статье отмечается роль изучения студентами университета иностранного языка как фактора формирования их иноязычной компетенции и анализируются особенности ее мониторинга.

Ключевые слова: мониторинг, педагогический мониторинг, изучение иностранного языка, иноязычная компетенция, коммуникативная компетентность.

Panchenko Victoria. Monitoring Peculiarities in Formation of Foreign Language Competence of University Students. The problem of studying various aspects of monitoring teaching is relevant in the current development and reformation of higher education. The purpose of the article is to determine the specific monitoring formation of foreign language competence and its analysis. The work emphasizes the role of university students in studying foreign language as a factor in the formation of their foreign language competence and analyzes the features of its monitoring.

Key words: monitoring, monitoring of teaching, learning of foreign language, foreign language competence, communicative competence.

Стаття надійшла до редколегії
16.12.2014 р.